

מעטא עמיקתא

גליון רנ"ט / פרי שמיני - פרה / היתשע"ו
קהלת "חניכי הישיבות", רמות ב'

האם מועיל להכשיר השיש לפסח ע"י עירוי מקומקום חשמלי

א. אופן הכשרת שולחנות לפסח. ב. אופן הכשרת השיש לפסח. ג. הכשרה ע"י עירוי על אבן מלובנת. ד. עירוי על אבן מלובנת אם דינו ככ"ר. ה. להערות עליה מכ"ר או ש. ו. להניח האבן רחוק ממקום הנכשר. ז. להעביר האבן על כל הכלי. ח. כשאבן מלובנת איננה עומדת בטוב על הכלי. ט. כשאבן מלובנת אינה מונחת על הכלי הנכשר. י. עירוי הנוחל. יא. עירוי מכ"ר שע"ג האש. יב. כשהאש נמצא תוך הכלי. יג. לערות מכלי פסח על כלי חמץ על מנת להכשירו.

א. אופן הכשרת שולחנות לפסח

כתב **ההגהות מיימון** (דפוס קושטא ה"ל הגעלה פ"ה הכ"ג) דשולחנות ותיבות נהגו לשיפוש עליהם מים רותחים, כי פעמים נופל עליהם ובהם חמץ רותח כגון פשטידא ומרק, ע"כ. משמע מדבריו שאע"פ שרוב שיפוש השולחנות הוא ע"י צונן מ"מ צריך לשפוך עליהם מים רותחים כי ח"י שמא שום פעם נשפך עליהם מרק חם וכדו'. וכן פסק **השו"ע** (ס"י תנא ט"ז ע"ב).

אולם **המהר"י ווייל** (רס"י קצ"ג) כתב דלא די להם בעירוי מכלי ראשון, אלא צריכים הגעלה, כי לפעמים שמים עליהן פשטיד"א חמה והוי כאילו נשתמש בכלי ראשון, וע"כ יניח עליהן אבן חם או לפיד בוער וישפוך עליו רותחים. אבל עירוי לבד אינו מועיל, דעירוי לא הוי ככלי ראשון כי אינו מבשל אלא רק מפליט ומבלע, ע"כ. [ומבואר מהמהר"י דדבר גוש כמו פשטיד"א וכדו' מבשל ככ"ר. וע"י בזה **בשו"ע** (ס"י קה ט"ז ג' וס"י ד' צד ט"ז) ובנו"כ, והארכנו בזה בגליון קי"ט].

וע"י **במ"ב** (שם ס"ק ק"ד) שהביא דברי המהר"י והלכה, וכתב דמ"מ בדיעבד מותר ע"י עירוי לבד, כי מעיקר הדין אזלינן בתר רוב תשמישו. [ומ"מ שולחנות שברדך כלל אין מניחים עליהם חמץ בלי הפסק מפה או כלי, סגי להו בהדחה וא"צ להגעילם. (ונהגו לכסות השולחנות ע"י מפה או נייר אלומיניום). ואף אם פעם הניח שם חמץ רותח לא ח"י, הדוא מיעוטא דמעוטא דלא ח"י לה כמבואר בסמוך. וכן פסקו **הגרח"ש זצ"ל** (ליקוט ה"ל לפסח, פ"קלש"ט"ו ע"ג 2 אות 6) ו**הכה"ח** (שם אות דלג)].

ב. אופן הכשרת השיש לפסח

ולפ"ז י"ל דה"ה השיש שבמטבח, דכיון שפעמים שמניחים עליו או נשפך עליו חמץ רותח, דלדעת השו"ע צריך עירוי מכלי ראשון, וכ"כ **האור לציון** (ח"ג פ"ג אות י"א) ושכן מנהג בני ספרד. (אלא דדעתו שם דמעיקר הדין די לשיש בנקיון יסודי בלבד, כי אזלינן בתר רוב תשמישו שהוא בצונן, וחומרת השו"ע הנ"ל דח"י למיעוט התשמיש אינו אלא משום מנהג). אולם לדעת המ"ב צריך עירוי על אבן מלובנת. וכן מנהג בני אשכנז (והמהדרין נוהגים לאחר מכן לכסותו). וכ"כ **הגרש"א זצ"ל** (הליכ"ש פ"ג אות ט' והגה י"ח).

אלא שאם אין דרך להניח עליו חמץ חם, רק באופן רחוק וכמו"כ נוהר מלהשתמש ברותחים על השיש, נראה דא"צ עירוי רותחים, דלמעוטא דמיעוטא לא ח"י כדמשמע **מהב"ח** (ס"י תנא סוף אות טו), וכן הוא **בחת"ס** (הגהות שם על ט"ז וי"ד תשובה ק"ד) ו**בתבואות שמש** (ס"י ב"ג ע"ג ט"ז). [ודעת **הגרש"א זצ"ל** (הליכ"ש פסח פ"ג אות ד) דאף שיש העשוי ע"י שחיטת אבנים שמצרפם ע"י חום, מהני להו הכשר, דלא דינינן להו ככלי חרס, דקיי"ל **כהמ"א** (ס"י תנא ס"ד) דכלים העשויים מאדמה שנתבשו בחמה אין דינם ככלי חרס. וכן פסק **המ"ב** (ס"ק י"ח). אולם **החזו"א** (א"ח ס"י ק"ב ס"ק ב) חולק על המ"א דדינם כלי חרס. והמנהג כסברא האי. וע"י להלן לענין סוגי השיש המצויים בזמננו].

מעתה יש לדון האם מועיל לפי דעת המ"ב להכשיר השיש ע"י קומקום חשמלי, די"ל דכיון שיש בו גוף חימום הנוגע במים דלמא חשיב כעירוי על אבן מלובנת.

ג. הכשרה על ידי עירוי על אבן מלובנת

ראשית כל יש לבאר מעלת ההכשר ע"י אבן מלובנת והטעם שעדיף מעירוי בעלמא.

כתב **הרבינו ירוחם** (נ"ה ח"ב ט'): "נהגו במכתשות של אבן הגדולים שאין יכולין להכניסן ביורה משימין בהם מים רותחין ומכניסין בתוכם אבן רותחת ועולה הרתיחה בכל שפתם. וכתב בהגה"מ (פ"ה הכ"ו אות ח) דכל כה"ג הוי הגעלה דכלי ראשון". והביאו **הב"י** (ס"י תנא).

ובמרדכי (פסחים ס"י תקפ"א) כת' לענין קערות גדולות או דף שלפעמים מניחים עליהן חמץ רותח, שצריך ללבן אבנים באש ויניחם על הדף ויערה עליהן, וכן יעשה בקערה גדולה שאינו יכול להכניס תוך היורה. וכן הוא **בהגה"מ** (דפוס קושטא פ"ה הכ"ג ק"א), **באגור** (ס"י תשכ"ב), **במהר"י** (שם), **באו"ח** (כ"ל נח דין ט) ו**במהר"ל** (ה"ל הגעלה אות ט').

ד. עירוי על אבן מלובנת אם דינו ככלי ראשון

והנה משמע מהפוסקים הנ"ל דעירוי מכ"ר על אבן מלובנת דינו כהגעלה בכ"ר על האש. אלא דעיינן **בב"ח** (ס"י תנב) שכת' שבמקום שבענין הגעלה בכלי ראשון לא מועיל עירוי על אבן מלובנת דלא הוי ככלי ראשון, והא דכתוב **בריי"ו** ו**בהגה"מ** הנ"ל נראה דאינהו מיייר בקערה גדולה לדידוע דלא השתמשו בה אלא ע"י עירוי, אי נמי ס"ל דאפי' אם תשפוך לומר כופו הקערה על המחבת שאצל האש אנו הולכין בה אחר רוב תשמישה שהוא ע"י עירוי, אלא שלפי מה שנהגו כהראב"י להחמיר דלא אזלינן בתר רוב תשמיש, ודאי דלא מהני הך הכשר דליבון אבנים, ע"כ.

אלא דצ"ע על דבריו, דהרי הראשונים הנ"ל מיייר להדיא לענין בליעה שאינה ע"י עירוי. ועוד דיעוינן **ברמ"א** שפסק בס"י תני"ב טע' ו' דלא אזלינן בתר רוב תשמיש הכלי, ומאידיך פסק בסימן תנ"א טע' ו' כהראשונים הנ"ל שמועיל אבן מלובנת. ומכ"ז מוכח דעירוי זה חשיב כלי ראשון דלא כהב"ח. וכן מבואר **במ"א** (שם ס"ק ו' וס"ק י"ח).

וע"י **בא"ר** (ס"י תנא ס"ק י"ט) שהביא דברי הב"ח, ושוב הכריע שמחמת שמהגהות מ"י והמהר"י מבואר דהוי ככ"ר יש לסמוך כע"פ דמועיל עירוי זה בקערה וכיו"ב שרוב תשמישו הוא רק ע"י עירוי מכ"ר, ע"כ. וע"י **בפמ"ג** (א"א ס"ק י"ח) שהביא מהש"י"ך (ס"י קה"ט ק"ד) שמשמע על שבלע בחמין לא מהני אבן מלובנת, וכן ראוי לעשות לכתחלה, ע"כ. ו**המ"ב** (ס"ק י"ח) הביא דברי הא"ר והלכה, והוסיף דנראה דאפי' בקערה וכיו"ב אין להקל לכתחלה להגעיל ע"י אבנים אלא בידוע שהוא אינו בן יומא מתשמיש כלי ראשון, ע"כ. [וע"י עוד **במ"ב** בס"ק פ"ז ו**ביאור הלכה** (ד"ה דכל)].

ה. להערות מכלי ראשון או שני

וע"י **בב"ח** (ס"י תנא אות ב) דעירוי על אבן מלובנת צריך להיות ממים רותחים מכ"ר. וכן הוא **בלבוש** (ס"י תנא אות ו) ו**בט"ז** (י"ד ס"י קלה ס"ק י"ט). אולם **האו"ח** (כ"ל נח אות ט) כת' דמהני אף עירוי מכלי שני. וכן פסקו **החיי"א** (כ"ל ק"ה אות ב) ו**המ"ב** (ס"י תנא ס"ק ק"ד). ו**הגר"ז** (ס"י תנא אות ל) פסק דמהני עירוי מכלי שני או מכלי ראשון שנפסק הקילוח, אלא דטוב להחמיר בזה. [ולענין חוס האבן נראה שדי שתייה חמה בחוס גבוה יותר מחוס המים, דהרי תכליתה שהמים לא יצטנו (והכל לפי הענין). וכ"כ בספר הגעלת כלים (פ"א הגה ל ע"ג רסג). וע"י עוד **באו"ח** (המיוחס לדבינו יונה כ"ל נח אות ט) שאבנים קטנות אינן מחזיקות חוס זמן רב ועל כן נהוג ללבן אבנים גדולות].

ו. להניח האבן רחוק ממקום הנכשר

וע"י עוד **במהר"י** (שם) שכת' שאם האבן מפסיקה יניחה במקום אחר וישפוך עליה באותו מקום כדי שילכו הרותחין בכולו, ע"כ. מבואר שאם במקום שהאבן מונחת עליו המים לא יגיעו מחמת כובדה, יש להניחה במקום אחר, ומשמע שמועיל להניח את האבן אפילו סמוך למקום שרוצים להכשיר, ולערות עליה, וא"צ להניחה דוקא על אותו מקום. ובדרך זה יש לבאר דברי **המהר"ל** (שם) שכתב שבאופן שהאבנים חוצצות, יש להזהר להסירן ולערות רותחין שם, או תבירו יתפוס האבן בצבת והוא יערה וישפוך הרותחין על גביהן. וע"כ משי"כ דיש להסירן כוונתו כהמהר"י שנותנת קצת במרחק. וכ"כ **הדרישה** (רס"י תנב) וכן הוא **בט"ז** (ס"י תנא ס"ק י"ב) המובא **במ"ב** (שם ס"ק ג) ו**בא"א** (ס"י תנא על ט"ז ע"ב). אלא דע"י **במ"ב** שבמבואר דכ"ז בתנאי דהמים מגיעים תיכף למקום הצריך הכשר (וכמו שבארנו בסמוך באות ז').

ז. להעביר האבן על כל הכלי

וכתב **האגור** (ס"י תשמ"ב) שיש להעביר האבן על כל הכלי עד שהמים יעברו בכל הכלי. וכן הוא **באו"ח** (כ"ל נח אות ט), וכן פסק **הרמ"א** (ס"י תנא ט"ז) וע"י **בט"ז** (ס"י תנב ס"ק י"ב) שאף בצדדי האבן מהני הכשר זה אע"פ שאין האבן מלובן נוגע שם. וכן פסק **המ"ב** (ס"ק ג), אלא שכתב דכל זה כשהמים מגיעים תיכף למקום הצריך הכשר. [וע"י **בחמד משה** (ס"י תנא ס"ק כז) שכתב שכלי שיש לו בית קיבול מכניס שם האבן ושופך עליו. אולם המ"ב לא הביא דבריו].

האם פלפל חייב בערלה

איתא בברכות (לו:) פלפלי, רב ששת אמר שהכל, רבא אמר לא כלום. ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא כס פלפלי ביומי דכפורי פטור. מיתבי, היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו, אינני יודע שעץ מאכל הוא, אלא מה ת"ל עץ מאכל להביא עץ שטעם עצו ופריו שווה, ואיזהו זה לפלפלין, ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וכו'. לא קשיא הא ברטיבתא הא ביבשתא. וכיוצ"ב איתא ביומא (פא:) ובסוכה (לה:).

וברש"י בסוכה (לה.) פירש דקמ"ל דחייבין בערלה דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רותם שאינו גבוה מן הארץ כ"כ.

אולם התוס' שם (ר"ה ללמדך) הקשו דהא לאו בהכי תליא מילתא, וכמה עצים שפלים הם שיש להם תורת אילן. אלא היינו טעמא משום דאמרינן ביומא כס פלפלין ביומא דכפורי פטור ופריך מהך דפלפלין חייבין בערלה במשני הא ברטיבתא הא ביבשתא, וס"ד כיון דסופו ליבש אפי' רטיבתא פטורין.

ובביאור דברי התוס' כתב תוספת יום הכיפורים (יומא שם) דס"ד דכיון שאין נוטעים אותם אלא ע"ד שיתייבשו ויאכלו רובן ביבשותן שחוקים כתבלין ואינן נאכלים בפנ"ע, הו"א דאין עליהם תורת עץ מאכל ויהיו פטורים מערלה, קמ"ל דאפ"ה חייבין.

ודברי הגמ' הובאו ברא"ש בברכות (פ"ו ס"ו). אולם בתוספת יום הכיפורים (הגורר) כתב דלא מצינו שהביא הרמב"ם ההיא דינא דפלפלין, ויראה דטעמו משום דהוא סבור דהך ברייתא דתני פלפלין חייבין בערלה יחידא היא, דהרי בריש הברייתא תניא היה ר"מ אומר וכו', דמשמע דרבנן פליגי וס"ל דפטורין, דכיון דאין נוטעים אותם אלא על דעת לייבשם לאוכלן כתבלין, לא הוי נטיעה דלא ע"ד מאכל לחייבם בערלה. ובכפפת תמרים (סוכה לה.) הוסיף דכן נראה נמי מדברי הר"ף דלא הביא ההיא דינא.

והנה הירק הנקרא היום פלפל (חריף או מתוק), בצורת גידולו דומה לאילן, שמוציא גזע וענפים והפירות יוצאים מן הענפים, ויכול להחזיק יותר משנה. וברוב המינים הדרך לאוכלם בעודו חיים ולחם. אולם ברוב סוגי הפלפלין יש כמה טעמים מדוע אינם בכלל עץ לענין ערלה.

ראשונה הם דברי הרדב"ז (ח"ג ס"י תקס"ו - תקל"א) שנשאל לענין הברינגא"ן (חצילים) אם חייבין בערלה, ונטה שם להחמיר, אולם הביא כמה סברות להקל ליישב מה שנהגו רבים להקל בזה. ובסוף תשובתו כתב - כללא דמילתא דזה הפרי הנקרא ברינגא"ן הוא מח' הפוסקים והמחמיר תע"ב. כשעליתי לא"י ראיתי כולם נהגו בו היתר משמע דפשיטא להו דהוי ודאי ירק, דאי הוי ספק הא קיי"ל ספק ערלה בא"י אסור, ונתחדש לי טעם אחר שאין בכל מיני אילן שזורעים הגרעין ועושה פרי בתוך שנתי כזה, הילכך ירק הוא.

והנה טעם זה שייך נמי בפלפלין דידן. עוד מצינו בברכ"י (י"ד ס"י רצ"ד) שכתב - ומידי דברי עם אחד המיוחד מרבנן קדישא כה דיבר אלי האיש, הן כל ירק ראתה עיני גדולים צדיקים דיש להם עשר ידות בסדר קדושה ומימי לא ראיתי שום חסיד אשר חשש לאיסור הברינגא"ן, וכולם אוכלין אותו, אף דמחמירין בכה מיני חומרות, ולפי דרגתם הי"ל להחמיר גם בזה, דאיכא מאן דאסר, ואף הרדב"ז דלא הורה בהו איסורא ועצמו נזהר. ובו בפרק ראיתי להרב החסיד הנז' דההי"ר המפורסם מר זקנינו מהר"א אזוליי בהגהותיו כת"י שכתב וז"ל בספר כפתור ופרח אסר הברינגא"ן וכו', ואני שאלתי לתלמידי האר"י ז"ל ואמר לי כי תלמידו המובהק מהר"ז ז"ל היה אוכלם, גם העידו לי שהחכם השלם מהר"ם אלישיך ז"ל היה אוכל אותם, והיה אומר שהוא ירק לפי שכל אילן שעושה פירות בתוך שנה הולך ומשביח וזה האילן של הבנדינגא"ן שנה ראשונה הוא טוב ומתוק ובשנה שנית גורע מעט והוא מר קצת, ובשנה השלישית הוא מר הרבה שאינו ראוי לאכילה ע"י הדחק, וזה מורה שהוא ירק. גם

ח. כשהאבן המלוונת איננה עומדת בטוב על הכלי

ועיי במ"א סי' תנ"א ס"ק י"ח שכת' דיש להחמיר בקערות שיש להם אוגנים ובלטות ענין כפתורים ופריחים שאז א"א להעביר האבן ע"פ כולם, ולכן אין להם תקנה אלא שיכניסם ליורה. ועיי"ש במחצה"ש שכת' דאע"פ שדעת ה"י"ז (שם) דלא בעינן שהאבן תגע בכל מקום, מ"מ בכלים שיש להם אוגנים מודה דלא מהני. ופירש המ"ב (ס"ק ג) דהט"ז מודה בכח"ג כי אפשר שמי הרתיחה לא יגיעו תיכף שם, ע"כ. מבואר דכשאבן מלוונת איננה עומדת בטוב על הכלי לא מהני הכשר זה. וכן הוא במ"א שם בס"ק ז', בפמ"ג שם ובמ"ב ס"ק כ'.

ט. כשאבן מלוונת אינה מונחת על הכלי הנכשר

ויש לדון האם מהני עירוי זה באופן שהאבן מלוונת בתוך הכלי ששופך ממנו, כמו שמצוי בקומקומים חשמליים שגוף החימום נמצא בתוכם.

ועיי בבואר הגר"א (שם על ס"ק ו) דטעם דעירוי בעלמא אינו ככ"ר משום שמתקרב, כמ"ש בפסחים (עו). אדמיקר ליה בלע משא"כ בעירוי על אבן מלוונת, שהאבן מחממת העירוי, ע"כ. כלומר כלל בדינו "תתאה גברי", וע"כ המניח איסור חם על מקום קר הוא מתגבר ומקרר את העליון ואין האיסור מתפשט בתחתון יותר מכדי קליפה. אולם אם נותנים על מקום התחתון אבן מלוונת אין המים מתקררים ועל כן דינו ככ"ר ממש וכחו לבשל ולהפליט ממקום התחתון. וכאגרא"א כת' המ"ב (שם ס"ק ו). ולפ"י י"ל שאם האבן תוך הכלי לא מהני כי סוף סוף התתאה קר. וכ"כ בשבט הלוי (ח"י ס"י קצב אות ב).

י. עירוי הנחל

אלא דאכתי יש לדון בזה לפי הרמ"א בסי' צ"ב (ס"ע ז) שפסק ע"פ התרוה"ד (ס"י קפא) דעירוי הנחל מקדירה רותחת שהלך אל קדירה צוננת, אם לא נפסק, הוי כעירוי והקדירה הצוננת נאסרה, אם היד סולדת בקלות הנוגע בקדירה, ע"כ. ונח' הפוסקים אם עירוי זה מבשל או רק מבליע ומפליט. דעת הפמ"ג (ס"י צה ש"ד ס"ק יח) דעירוי זה מבשל. אולם דעת החו"ד (ס"י צב ב' ס"ק ג) שרק מבליע ומפליט. וכן הוא בכנפי יונה (על ס"י צה). ועיי באג"מ (י"ד ח"א ס"י מב ענף ב) שפסק לענין בליעה ופליטה באיסורים כהחוי"ד. אולם השבט הלוי (ח"ג ס"י קג אות ה) פסק שמבשל.

מעתה י"ל לדעת החו"ד ודעימיה הסוברים דעירוי הנחל אינו מבשל אלא מבליע ומפליט י"ל דעירוי מכלי שיש בו אבן מלוונת אינו מבשל ככ"ר. אולם לדעת הפמ"ג ודעימיה הסוברים דעירוי הנחל מבשל י"ל דעירוי מכלי שיש בו אבן מלוונת אם לא נפסק הקילוח, מהני ככ"ר. ואע"פ שמבואר בפמ"ג בסי' צ"ב (ש"ד ס"ק לח) שאין עירוי זה מבשל רק כדי קליפה מ"מ מהני עכ"פ במקום דצריכים עירוי זה מחמת דבר גוש שהונח על השלחן או השיש דהרי לא מחמירין דמבשל אלא כדי קליפה כמבואר במ"ב (ס"י תמו ס"ק כד ושע"ז אות יז). והארכנו בס"ד בענין עירוי הנחל בגליון קע"ג.

יא. עירוי מכ"ר שעל גבי האש

ולפי הנ"ל מבואר דלהחשיב מים חמים הבאים מקומקום חשמלי כעירוי על אבן מלוונת אינו מילתא דפשיטא. אלא דיש לומר דמהני מטעמא אחריתי, וזה ע"פ החו"א (שעמא דקדא עמ' דלה אות יא והנהגות חו"א אות יא) דס"ל דהמעהר מים מכלי ראשון העומד ע"ג האש לתוך כלי אחר דין כלי ראשון יש לו, שהקילוח מחובר ונגרן וגם הוא נחשב ככ"ר. וכדבריו משמע מהפמ"ג (ס"י צה ש"ד ס"ק יח). אולם לדעת החו"א (הלכות כלי ראשון אות א עמ' קב) דלפ"י עירוי מקומקום שהגוף חימום בפנים נחשב כעירוי על אבן מלוונת. אלא דפשוט דברי הפוסקים אינו כהחזו"א וכמבואר בחמו"ד דניאל (שם), וכן פסק הגריש"א זצ"ל (שבועות יצחק ח"ט עמ' קכב).

יב. כשהאש נמצאת בתוך הכלי - הכשרה ע"י קומקום חשמלי

מעתה י"ל שכלים הצריכים עירוי על אבן מלוונת, יש להחמיר דלא מהני עירוי מקומקום חשמלי במקום אבן מלוונת. אלא די"ל דבצירוף הצדדים הנ"ל כיון שהכשרת השולחנות והשיש ע"י אבן מלוונת אינה אלא חומרא לתתלה כמבואר לעיל, וכמו כן פעמים יש חשש שהשיש יתקלקל מחמת האבן רותחת (כמבואר לקמן), יש מקום לסמוך על עירוי מכלי שהאבן מלוונת בפנים כגון קומקום חשמלי. וכן דעת הגריש"א זצ"ל (הליכות פ"ג הגה יח) (אלא דטעמו משום שהאבן מונחת תוך המים עצמן ולפי הנ"ל טעם זה צ"ע) והגריש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ג אות ז). ונראה דזה מהני אף אם הקומקום אינו מחובר לחשמל, כל זמן שגוף החימום רותח (עיי בפמ"ג (ס"י תנא מ"ז ס"ק ה) הובא בדרכ"ת (ס"י קבא ס"ק נח) שתנור רותח גרוף וקטום חשיב כאש ממש. ואף לפי דעת ההר הכרמל (ס"י ה) הובא בשע"ת (ס"י תנא ס"ק כז) שחולק על הפמ"ג, מ"מ י"ל דמודה בני"ד דלא גרע מאבן מלוונת שאינה חמה אלא מכח האש דמהני כי מונע התקררות המים. וכן שמענו מחשובי הפוסקים). ולפ"י יוצא שלבני אשכנז יש להכשיר את השיש שבמטבח ע"י עירוי רותחין על אבן מלוונת. ומ"מ יש מקום להקל לפי המבואר לעיל לאחר המתנה מעת לעת משימוש האחרון בחמץ חם, לסמוך על עירוי מקומקום חשמלי, ולאחר מכן להכתילה יש לכסותו וכן נוהגים. ולמען שלא ינתן להכשיר את השיש ע"י רותחין כלל (עיי בסמוך בסוגי השיש), יש להמתין מעת לעת משימוש האחרון בחמץ חם, ולאחר מכן יש לנקותו היטב ולכסותו בכיסוי עבה. ולבני ספרד די בעירוי רותחין ללא צורך באבן מלוונת כנ"ל באות ב'. (ועיי מש"כ בגליון צ"ה לענין הכשרת השיש מבליעת בשר או חלב).

[והנה סוגי השיש המצויים הם: שיש גרניט: מורכב מאבן גרניט. (הוא הנפוץ ביותר בזמנינו). וע"פ המשווקים סובל עד 300 מעלות חום. ועל כן שיש זה ניתן להגעילו ע"י עירוי רותחין. והמכשיר ע"י אבן מלוונת עליו להיזהר שחומה לא יהיה גבוה יותר מהחום הנ"ל. שיש קיסר: עשוי מ"קוורץ" (ונקרא "אבן קיסר"). אע"פ שיש צרנים שאינם מקבלים אחריות על עירוי מכ"ר, מ"מ לפי ניסיונות שנעשו ע"י צרנים, השיש עמד בעירוי של מים רותחין. ולפ"י ניתן להכשיר ע"י עירוי מכ"ר (ויש לכסותו לאחר מכן). ומ"מ עדיף לערות מים פושרים על כל השיש לפני העירוי למנוע כל חשש נזק (ויש לייבש את המים הפושרים כדי שלא יקררו את מי ההגעה שלאחר מכן כמבואר במ"ב (ס"י תנא ס"ק ו). ואין להכשיר ע"י אבן מלוונת כי לעול להתקלקל. ואם חושש מבקיעת השיש, יש לנקות את השיש ולאחר מכן לכסותו בכיסוי עבה. שיש חברון: עשוי מאבן חברון, והוא אבן חלשה בהרבה מהגרניט, ועלולים להיווצר בה סדקים בקלות ע"י מים רותחין או סיר חם. וע"כ יש לנקותו היטב ולאחר מכן יכסה אותו בכיסוי עבה].

יג. לערות מכלי פסח על כלי חמץ על מנת להכשירו

ולענין שימוש בכלי פסח ע"מ להכשיר כלי חמץ. עיי בט"ז (ס"י תנב) שכתב שנשים שנוהגות שלא להשתמש בקדירה ששופכין רותחין על האבן שמכשירין בו כלים מטעם שהריח של חמץ נכנס בו, ואין בו ריח ולא טעם דאין בו איסור כלל בפסח, ע"כ. והחק יעקב (ס"י תנא ס"ק נה) י"ש דבנהגה להחמיר מחשש נצוק, ומשום וזיעת העולה. ובא"ר (ס"י תנא אות ט) כתב דצ"ל דהט"ז לא חשש לזה משום דס"ל דלא נאמרו חששות הללו אלא במערה על איסור עובי (לכל הפחות טופח ע"מ להפחית) ולא על איסור בלוע, ועוד דהתם איסור והכא חמץ קודם פסח היתר הוא, ע"כ. ומ"מ עיי"ש בסי' תמ"ד (אות א) שכת' דלמעשה יש להחמיר בדבר.

וכן פסק בשע"ת הציון (ס"י תמד ס"ק ד) בשם הפמ"ג (שם א"א ס"ק ד) דמשום ניצוק אין לערות מכלי מיועד לפסח על גבי כלי חמץ. וכ"כ בגר"ז (ס"י תנא אות נט) (ואם נפסק הקלוח כתב שם דשר), ואם עבר והשתמש בפסח באותה קדירה הרי התבטל מותר אפי' באכילה, ע"כ. וכן פסק הכה"ח (ס"י תמד אות כה). [והגר"ק שליט"א (חוט שני פסח פ"י ס"ק כד) מסתפק אם דין זה נאמר אף בכלי שאינו בן יומו או בכלי שני]. ולפ"י יש להשתמש בקומקום של שאר ימות השנה (נקי מחמץ) ע"מ להכשיר השיש לפסח. והארכנו בדין ניצוק בגליון קע"ו.

מסקנא דדינא-

לבני אשכנז: לצורך הכשרת השיש יש להמתין מעת לעת מהשימוש האחרון בחמץ חם, ולנקותו ניקוי יסודי. לאחר מכן יש להערות עליו רותחין על אבן מלוונת. ויש נוהגים לכסותו. ומ"מ יש מקום להקל, לשפוך עליו רותחין מקומקום חשמלי (אפילו אינו דולק כל זמן שיש לשער שהמתכת רותחת. ואם יש מים על השיש שכבר הצטננו יגב אותו מקום תחלה כדי שלא יצטננו המים הרותחין ששופך). ולאחר מכן יחדר לכסותו. ואם אין באפשרותו להערות עליו על אבן מלוונת או ע"י קומקום חשמלי עכ"פ ישפוך עליו מים רותחין ויכסנו. ואם השיש אינו סובל רותחין כלל (עיי לעיל באות י"ב סוגי השיש המצויים) ינקו היטב ויכסנו בכיסוי עבה.

לבני ספרד: לאחר ניקיון יסודי והמתנת מעת לעת מהשימוש האחרון בחמץ חם, יש להכשירו על ידי עירוי מים רותחין מכלי ראשון. ואם חושש שהשיש יתקלקל יכסנו על ידי כיסוי עבה (מ"מ מעיקר הדין לבני ספרד די לשיש בנקיון יסודי בלבד).

העידו לי ששאלו קצת חסידים להרב כמהר"ר יוסף קארו זצ"ל והשיב להם פוק חזי מאי עמא דבר. גם העידו שגם האר"י היה אוכל אותם. עכ"ל מו"ה זלה"ה. והנאהו להרב הנזכר ונתקרה דעתו דעת עליון.

וכעין סברא זו איכא נמי בפלפלין דאינם ממשכים להוציא פירות משובחים אחר השנה הראשונה והשניה.

אולם יעויין בחזו"א (עולה סי' י"ב ס"ק ג) דהביא דברי הרדב"ז והרב"י (יעויין שם מ"ש להעיר על דבריהם), ובסוף דבריו כתב - ונראה לדינא דכל שהגרעין מגדל פרי בשנה הראשונה וגם הגזע אין מתקיים יותר מג' שנים, אין בו משום ערלה וכדברי האחרונים הנ"ל [ומש"כ שהולך ומתקלקל אחר שנה אין טעם זה עיקר, אלא העיקר שאין מתקיים שנים הרבה], ואף שפורתיו כעין פרי עץ ומוציא מן הגזע. ע"כ. ומשמע מדבריו לדינא בעינן שלא יהיה מתקיים יותר מג' שנים. ואף שמהמשך לשנוי שכתב "שאין מתקיים שנים הרבה", משמע דג' שנים לאו דוקא. יעויין בדיני ערלה (ס"ק ל"ה) שכתב - אילנות הרכים שאינן מתקיימין יותר מג' שנים אלא מתייבשים וכלין וכו', וכשזורעין גרעיניהם עושין פירות בשנה ראשונה אינן בכלל אילנות, אלא בכלל ירקות ואינן חייבין בערלה. ע"כ. ומשמע דלא היקל לדינא אלא באינן מתקיימין יותר מג' שנים. ויש כמה מיני פלפלין המתקיימין יותר מג' שנים.

ולענין פלפל חריף הנקרא בזמננו פלפל שטה, יל"ע ט"פ, דהמגדלם בביתו רואה שדרכס לגדול כמה וכמה שנים, ועוד דבהסתכלות פשוטה נראה דמוציאים פירות טובים אף לאחר כמה שנים.

אלא דבזן זה יש מקום להקל מחמת דעיקר אכילתם הם ביבשותם כתבלין, וכבר הובאו דברי תוספת יו"ה כ"ד דלדעת הרמב"ם ליכא בהו ערלה מחמת סברא זו.

אולם אכתי יל"ע מה יהיה הדין באדם הנוטעם בביתו על דעת לאוכלם בעודן לחים. ועוד דיעויין בחזו"א (דיני ערלה ס"ט) שכתב בסתמא דערלה נוהגת בכל עץ מאכל ופלפלין חייבין בערלה. ע"כ. ומשמע דלא ס"ל כתוספת יו"ה כ'.

ומביירו בין ועדות הכשרות השונות עולה דיש ועדות כשרות המקפידות לצרוך פלפל שטה דוקא מיבול חו"ל (דהא קיי"ל דספק ערלה בחו"ל מותר כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רצ"ד ס"ט).

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

**פניני מוסר
פרשת פרה**

פרשת פרה - טהרה מטומאות היצה"ר -

"מהפטרות פרשת פרה שאינו מדבר כלל מטהרת הטומאות רק מטהרה מהחטאים ועוונות, כמו שנאמר "וזקתי עליכם וגו' ומכל גלוליכם אטהר אתכם, ונתתי לכם לב חדש וגו' ועשיתי את אשר בחקי תלכו וגו'... ביום טהרי אתכם מכל עוונותיכם", ומה שייכות הפטרה זו לפר' פרה.

מזה מבואר כמו שאמרנו, דעיקר הטהרה בפרה הוא משורש היצה"ר ומטהר מכל טומאה אף מטומאת מת שהביא הנחש לעולם...

וע"י טהרת הלב מהיצר הרע וכמו שיהיה לעתיד דכ' "והסירותי את לב האבן מברשכם" וגו' ע"ז יתבטל כל הטומאות הבאים ע"י יצה"ר והקליפות כאמור. וזש"נ "וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם" וגו' וכן טהרת הפרה מורה שמתטהר את ישראל מכל שרש קלקול הנחש, וע"ז יש טהרה לכל הטומאות ואף לטומאת מת...". (ר' צדוק הכהן, פרי עין לפרשת פרה, ז)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"